GAŠPER OTRIN

Vzgoja med vrsticami

MODROSTI VELIKIH ZGODB NA POTI ODRAŠČANJA

PREDGOVOR
DDR. STANKO GERJOLJ

salve

PREDGOVOR

Če velja rek, da doživetja v otroštvu in z njimi povezane izkušnje simbolizirajo »abecedo odnosov«, potem lahko rečemo, da nas pravljice in pripovedi učijo uporabljati »pisane črke« te abecede. Tiskane črke so precej okorne in nepovezane, pisane pa to vsebino elegantno povežejo in jo naredijo za veliko bolj pretočno in življenjsko.

Gašper Otrin nas s svojo neverjetno pronicljivostjo in senzibilnostjo za odnose preko pedagoških in psiholoških interpretacij pravljičnih pripovedi popelje v čas »lepopisja«, ki ga naglica sodobnega časa zanemarja, a hkrati tudi pogreša. Seveda ne gre za grafološki pogled na življenje; gre za iskanje struktur, ki življenju in odnosom dajejo določeno stabilnost in usmerjenost v dinamiki odraščanja. V tem kontekstu je svet pravljic bolj realen, kot si morda mislimo. Pravljica nas namreč ne oddalji od realnosti, ampak nas popelje globlje vanjo.

Svet pravljic je zapleten in dramatičen, a ni brez smisla; prav nasprotno: kriza in zapletenost prebujata v človeku moč in strategijo, kam usmeriti in kako narediti naslednji korak. Pravljice otroku povedo, da zlo obstaja, vendar je premagljivo, saj na koncu vedno zmaga dobro. V pravljicah se glavni junak marsikdaj izgubi, a je na koncu

vedno najden, največkrat v drugačni podobi, kot se je izgubil. Pravljica otroku ne pove le, kakšen je svet, ampak mu pomaga odkriti, kdo ob sprejemanju dramatike odraščanja v tem svetu lahko postane on sam.

Seveda otrok ne odrašča izolirano, marveč ob starših, pa tudi drugih vzgojiteljih. Zelo je priporočljivo, da zlasti v bolj ranem otroštvu pravljice berejo ali pripovedujejo starši. Ob očetovem ali maminem glasu se bo otrok tudi pri poslušanju bolj zahtevnih pravljic počutil varnega in sprejetega. Nekateri sodobni trendi pod pretvezo odstranjevanja nasilja maličijo originalna besedila, a jih s tem osiromašijo prav tiste sporočilne dinamike, na kateri otrok gradi korake odraščanja. Zato avtorju čestitam in sem mu hvaležen, ker je izbral originalne like in se naslanja na neponarejena besedila. Otrok v materinem naročju in ob njenem glasu dobi močan občutek varnosti in sprejetosti ter izkušnjo, da je lahko tak, kot je. Materina vloga mu sporoča, da je na varnem. Očetov glas in njegova navzočnost ob poslušanju pravljic pa pomagata k temu, da lahko otrok zasluti željo, da bi kdaj tudi tvegal ter varnost materinega naročja zapustil in se podal v neznano. Tako je očetova vloga v tem, da otroku signalizira, da sme in zmore narediti korak naprej, hkrati pa tudi da vedeti, da bo otroku postavil mejo, če se bo podal v preveč nevarne smeri.

Otrok je ti dve dimenziji – očetovo in materino – intuitivno hitro sposoben povezovati, kajti pravljice mu povedo, kdo je (materinstvo) in kdo lahko postane (očetovstvo), saj ne bo vse življenje »le otrok svojih staršev«. Pravljični junak pogosto zapusti svoj domači prostor, da bi lahko po osebnostni transformaciji, ki je pogosto sad

tveganj in preizkušenj, kot odrasla identiteta, ustvaril svojega.

Pravljice so nadvse dragocene tudi zato, ker imajo sodobni otroci veliko informacij o svetu, nimajo pa priložnosti, kako ta svet izkusiti. Pravljice pa jih na nevsiljiv način uvajajo prav v izzive in priložnosti »izkušanja sveta«. V tem smislu so pravljice »varen prostor za nevarne teme«. Otrok ne učijo, kako se težavam ogniti ali jih zaobiti, to ni njihov namen. Učijo jih, kako lahko skozi tveganja in premagovanja težav postanemo močnejši in modrejši ter preprosto boljši ljudje. Na ta način pravljice na izkustveni ravni že zelo zgodaj postavljajo most med teorijo in prakso odraščanja. Ob tem bi si dovolil pripombo, da je pravljico boljše brati ali pripovedovati, kot jih spremljati v obliki risanih filmov, saj poslušanje daje otrokovi domišljiji in vizualizaciji več prostora.

V rokah imate odlično delo, ki vam bo odstiralo vpogled v pravljične like ter dodatno prebujalo ljubezen ne le do pravljic in pripovedi, marveč tudi do lastnega življenja in življenja vaših otrok.

Stanko Gerjolj

VSAK OTROK RAZUME ZGODBE, KAJ PA ODRASLI?

UVOD

Ali lahko obstaja srečno otroštvo brez pesmic, zgodbic in pravljic? Kakšen človek neki si lahko zamišlja dojenčka brez uspavanke, otroka brez večerne pravljice, svet brez mogočnih junakov, ki rešujejo princese in kraljestva pred groznimi pošastmi? Morda smo bili med srečneži, tistimi otroki torej, ki so jim starši še v zibki zapeli aja tutaja, namenili čas z branjem ali pripovedovanjem raznoraznih, bolj ali manj znanih pripovedk, pravljic, povesti, mitov in drugih literarnih oblik, ki jim s skupnim imenovalcem recimo preprosto zgodbe. Takrat nas v resnici ni zanimalo, ali so izmišljene ali resnične, preprosto smo se potopili v fantazijski svet in smo zgodbam v svoji domišljiji dodajali slike, na primer: kako so izgledali čudežna deže-

la, grozna čarovnica, skrivnostni napoj in princ na belem konju. Vsak odrasli si vsaj malo, če le to želi priznati, še vedno želi, da bi bile te zgodbe resnične, še posebno takrat, ko življenje postane preveč resno, morda rutinsko, nezanimivo ali pa brezizhodno in nadvse naporno. In ko otrok ob branju zgodbice že zaspi, jo odrasli bere še naprej, ker je v resnici namenjena (tudi) njemu.

Zgodbe imajo čudovito, skoraj čarobno lastnost, saj ko jih pripovedujemo otrokom, so ti kot paralizirani in ob mirnem dihanju, z razprtimi očmi in z vso svojo pozornostjo usmerjeni v svet domišljije. V resnici pa so zgodbe prej kot temu, da otroci ob njih zaspijo, namenjene, da se odrasli ob njih zbudimo. Da v sebi prebudimo otroka, ki je že davno zaspal, da zdramimo v sebi otroške čute: veselje, razigranost, naivnost, svobodo, iskrenost, nedolžnost, zaupanje, preprostost …

Zgodba, ki jo prebiramo otroku, ima posebno vrednost in je popolnoma nekaj drugega kot pa risanka, kjer so vse slike na ekranu, otroku pa se ni treba potruditi za vizualizacijo slišane pripovedi, v mislih mu ni treba ustvariti lastne slike gradu ali zmaja, možgani so zgolj pasivni opazovalci dogajanja. Kaj je lepšega kot to, da je otrok aktivni soustvarjalec zgodbe, ki ji v svojih mislih dodaja lastne podobe, zraven pa morda ob slišanem prizoru doživi nekaj strahu in negotovosti, medtem ko počiva v varnem naročju svojih staršev. Ali ni naravnost fascinantno, kako nas vsaka pravljica pripelje do srečnega konca, medtem pa je med branjem lahko povzročila nelagodje. Otrok se tako v varnem zavetju svoje mame sooči s stisko in pri tem ni sam, ima močno oporo, ob kateri postavlja trden temelj lastne osebnosti. Prav tako pa zgodba zah-

teva od otroka, da ji sledi, da je aktiven poslušalec, da lahko tudi prosi za ponovno branje odstavka, ki ga ni razumel ali ga je posebno nagovoril in bi ga rad še enkrat slišal oz. doživel.

Zgodba je most med dvema svetovoma

Ko nekomu rečemo: »Ti si pravi Kekec«, »moj mali princ«, »lažeš kot Ostržek«, »pravi Martin Krpan«, »spi kot Trnuljčica«, »pazi, da ne pride Muca copatarica« …, damo osebi jasen signal, ki zaobjame celotno zgodbo in njeno sporočilnost. Dovolj je torej že nekaj besed in poslušalec bo razumel, kaj mu želimo povedati. In to je moč zgodb, to je most med svetom domišljije in realnostjo in samo ljudje imamo ključ za njihovo razumevanje.

Zato so raznorazne zgodbe najstarejše vzgojno orodje človeštva. Dolgo, preden so obstajali pedagoški priročniki in knjige o razvojni psihologiji, so si ljudje modrost, vrednote, soočanje s strahovi in pomembne teme prenašali skozi pripovedovanje zgodb. Slednje namreč ne deluje na ravni suhe logike ali pridiganja, kjer lahko ostanemo povsem pasivni, niti ne prinaša samo golih dejstev in zgodovinskih faktov. Zgodba naslavlja našo domišljijo, naša čustva in naš nezavedni svet, je kot duša človeka, ki je nekaj presežnega in večnega. Še pomembneje pa je, kaj zgodbe naredijo za nas, odrasle. Ko namreč pogledamo na vzgojne izzive skozi očala zgodb in njenih sporočil, bomo zaznali neverjetno globino resnic, ki nam jih zgodbe prinašajo. Mnoge med njimi poznamo, skoraj vse morda, jih pa najbrž nismo znali gledati v luči njihove izredne vzgojne in pedagoške modrosti, vsaj ne na strukturiran način. Morda pa je prav to doprinos te knjige, da

namreč osvetli zgodbe iz zornega kota njihovega vzgojnega etosa.

Vzgoja je kot tek

Nisem ljubitelj teka, a me je prav tek v mladosti nekajkrat rešil pred tem, da nisem bil tepen bodisi od neznancev na ulici bodisi od onih, ki sem jih sam sprovociral. Zato cenim tiste, ki hitro ali radi tečejo, saj si s tem lahko prihranijo kakšno težavo, če pustimo ob strani še vse druge blagodejne učinke, ki jih tek prinaša.

V simbolnem smislu pa vidim tek kot odlično prispodobo za vzgojo in poslanstvo, ki ga opravljamo vsi, ki tako ali drugače skrbimo za vzgojo mladega rodu.

Še preden se otrok postavi na noge, potrebuje trdno naročje svojih staršev, ki hodijo namesto njega, sicer bi obstal tam, kamor bi ga odložili. Nadalje morajo biti ob njem, pri njegovem plazenju in prvih korakih ter padcih, ko mu dajo vse priznanje, ko mu uspe, in tolažbo, ko se spet udari ob mizo. Ko enkrat otrok dovolj dobro shodi in je stabilen na svojih nogah, pa se zgodi, da bi kar naprej tekal sem in tja. Takrat morajo biti starši še bolj pozorni, saj lahko mimogrede skoči z dvorišča na cesto ali se zaleti v oviro. Kmalu postane otrok v svoji hoji in teku suveren in popolnoma avtonomen in zdi se, da opore in bližine ne potrebuje več. In je res ne, vsaj ne za svoje premikanje sem in tja, eksistencialno pa potrebuje ob sebi odraslega, ki ne bo hodil in tekal namesto njega, pač pa z njim, ob njegovi strani, četudi mu to na videz ne bo vedno ustrezalo. Pri tem ga bo moral kdaj tudi ustaviti in ga usmeriti na drugo pot, kar ne bo vedno lahko.

Tek ob otroku tako postane močna metafora za pravo

vzgojno držo. Odrasli ne teče namesto otroka, temveč ob njem, kot tisti, ki mu zagotavlja občutek varnosti, usmerjenosti in čustvene opore. Ta prisotnost ni vsiljiva, ampak dovolj zanesljiva, da otrok ve: če bo padel, ga bo nekdo ujel, če pa bo tekel naprej, ga bo nekdo spremljal z zaupanjem in spodbudo. Postopoma začenja otrok teči skupaj s sovrstniki. Včasih mu ti nudijo potrebno zavetje in spodbudo, včasih se ob njih spotakne ali pade. Prav ti skupni koraki, padci in ponovna vstajanja so nujni elementi za oblikovanje njegove osebnosti, saj s tem krepi vztrajnost, razvija socialne veščine, se uči sodelovanja, empatije in sposobnosti reševanja konfliktov.

Vse to do trenutka, ko na stezi življenja ne bo več tekel sam, ampak bo tekel z roko v roki z osebo, s katero bo sklenil obljubo ljubezni in bosta dva postala eno. Takrat bo tek dobil popolnoma novo dimenzijo, hkrati pa bodo v korakih še vedno odzvanjali tisti prvi, začetni koraki, ki so postavili temelje za vse nadaljnje gibanje.

Morda je prebiranje namenjeno prav tebi

Od 2020 do 2026 sem v reviji Don Bosko redno objavljal prispevke z neko vzgojno tematiko. Ko sem razmišljal, kaj bi bil lajtmotiv, ki bi vse te različne vzgojne vsebine povezoval kot nekakšno tkivo, mi je na misel takoj prišla ideja o uporabi pripovednih zgodb. Ob pisanju prispevkov za revijo sem naletel na težavo zaradi omejitve števila znakov, zato večkrat določene vsebine nisem mogel zastaviti popolnoma tako, kot bi si to želel. Včasih sem želel dodati več konteksta zgodbe ali piščevega ozadja, največkrat pa razširiti vsebino, ker bi si to iz naslova korektnosti zaslužila. Tako je tudi nastala ideja o tej

publikaciji, kjer sem lahko dodal pomembne ideje, ki so nekoliko razširile vsebino in obseg, a zato dodale nekatere nove elemente. Pravzaprav me je k temu spodbudilo bralstvo, saj so prispevki naleteli na zelo dobre odzive in to mi je vlilo potrebnega poguma, da se tega dela lotim.

Knjiga, ki jo držite v rokah, je namenjena vam, ki že spremljate ali želite spremljati vse tiste, ki se plazijo, hodijo, tečejo, se spotikajo in padajo. Vam, materam in očetom, ki ste šele stopili na tekaško stezo, morda preplašeni, polni pričakovanj, držeč v rokah bitje, za katero niste prejeli nobenih navodil za uporabo. Vam, izkušenim staršem, ki tečete že leta, a se na poti soočate z ovirami, utrujenostjo ali občutkom, da ste skrenili s prave poti, in iščete odgovore, kako to pot nadaljevati. Vam, starim staršem, ki ne morete več teči s hitrim tempom, a z varno razdaljo spremljate tek, pripravljeni ponuditi svojo roko, modro spodbudo, ko mladim tekačem zmanjka sape. Vam, ki morda nimate lastnih otrok, a kot nečaki, strici, tete ali družinski prijatelji z ljubeznijo sooblikujete teren, po katerem stopajo mlade generacije.

Ne nazadnje vam, vzgojiteljem, učiteljem, pedagogom in drugim iz »*foha*«, ki vsak dan spremljate in usmerjate cele skupine mladih tekačev, tečete z njimi in jim nudite vso potrebno podporo, da bodo kljub padcem in stranpotem šli v pravo smer in prišli do cilja, če ta zares obstaja že na tej zemlji.

Ne glede na to, kje na progi življenja se trenutno nahajate, vas ta knjiga ne opominja, kako hitro bi morali teči. Vabi pa vas, da za trenutek ustavite svoj korak in prisluhnete zgodbi ter sporočilu, ki vam ga želi povedati.

Knjiga za večerno branje

Vzgoja otroka je verjetno najlepša, a obenem najbolj odgovorna in naporna naloga, ki nam jo prinese odraslo življenje (na stran dajmo odnos s taščo). Vsak starš se prej ali slej ujame v labirint vprašanj: »*Ravnam prav? Zakaj se moj otrok odziva na tak način? Sem kje zgrešil? Kje naj postavim mejo, da v njem ne ubijem otroškega duha?*«

Če kdo misli, da bo v tej knjigi našel okusen recept za uspeh v vzgoji, je bolje, da jo kar odloži in se zakoplje v bolj znanstveno literaturo, z mnogimi referencami, izsledki, napotki in navodili. Pred vami namreč ni klasičen vzgojni priročnik, ki podaja navodila, kako vzgojiti otroka. Kaj lahko pa se vam zgodi, da boste skozi poglavja naleteli na dovolj dober humus in razmišljali o stvareh, o katerih sicer ne bi. Morda se bo utrnila iskrica spoznanja, ki ga boste spretno znali uporabiti v praksi. Morda pa bo vse skupaj v vas povzročilo zgolj frustracijo pred kompleksnostjo vzgojnega poslanstva in boste zavzeli vlogo noja, ki svojo glavo zakoplje v pesek.

To delo želi biti večerno branje. Tisto branje, ki ga vzamem v roko in ga prebiram v miru, že malo utrujen in še vedno dovolj spočit, da preberem kratek delček. In potem sledi najpomembnejše – spanje. Šele ko spim, lahko sanjam in o prebranem moram sanjati, moji možgani potrebujejo čas za proces razmisleka in predelave prebranega. In če se vam v sanjah prikaže Grdi raček, Peter Pan, Mali princ, Feniks ali Deklica z vžigalicami, potem ste lahko prepričani, da je vaše branje že obrodilo svoj sad. Vzgoje se namreč ne moremo samo naučiti, nositi jo moramo v sebi, postati mora del nas kakor sanje, naš najintimnejši del biti.

Vsako poglavje te knjige nas najprej na kratko popelje do bolj ali manj znane zgodbe iz domače ali tuje literature, iz različnih literarnih zvrsti. V neko resno vzgojno temo torej vstopimo z delčkom domišljije, za katero pa se hitro izkaže, da vsebuje globljo resničnost. Zgodba tako predstavlja odskočno desko in je kot iskra, ki zaneti ogenj nadaljnjega razmisleka. Vsekakor knjiga nima tendence, da bi vsako zgodbo izčrpala v vsem njenem bogastvu, temveč izpostavi morda samo en poudarek in se kot periskop fokusira zgolj v določeno smer. Lahko jo berete po vrsti ali pa jo preprosto odprete pri poglavju, ki vas bolj zanima, pritegne ali ga najbolj potrebujete in želite raziskati. Vabim vas, da ob branju ne iščete popolnosti, ampak vzamete tisto, kar se vam bo zdelo najbližje le-temu.